

Piotr Kosmaty

Prokurator Prokuratury Regionalnej w Krakowie

ORCID 0000-0002-7257-3014

p.koslex@vp.pl

Prawnokarna ochrona symboli państwowych

Słowa kluczowe: symbole narodowe, konstytucja, Kodeks karny, Kodeks wykroczeń, hymn państwowy

Streszczenie. Celem artykułu jest przybliżenie prawnokarnej ochrony symboli państwowych, takich jak: godło, sztandar, chorągiew, bandera, flaga lub inny znak państwowy. Autor podkreśla, że ochrona tych symboli jest niezwykle istotna z punktu widzenia interesów Rzeczypospolitej Polskiej. Godło, barwy narodowe czy Mazurek Dąbrowskiego od wieków wyrażały miłość do ojczyzny, łączyły wszystkich Polaków w kraju i za granicą oraz były wyrazem tożsamości, honoru, dumy i godności narodu. Z tego powodu powinny być prawnie chronione, otaczane czcią i szacunkiem. Symbolami państwowymi mogą się posługiwać wszyscy obywatele, dlatego autor opracowania przekonuje, że w przestrzeni prawnej doszło do ukształtowania się „konstytucyjnego prawa do posługiwania się symbolami państwowymi”, które podlega dualistycznej ochronie na podstawie przepisów Kodeksu karnego oraz Kodeksu wykroczeń. W artykule zaprezentowano pogląd, zgodnie z którym znieważenie hymnu państwowego może być penalizowane na podstawie art. 133 k.k., który prawnokarne wartościuje zachowania polegające na znieważaniu Narodu lub Rzeczypospolitej. Jednocześnie autor zwrócił uwagę, że najlepszym rozwiązaniem *de lege ferenda* byłoby uzupełnienie znamion przepisu art. 137 k.k. o hymn państwowy. Pozwoliłoby to na uniknięcie sporów doktrynalnych w zakresie możliwości stosowania *interpretatio extensiva* w przypadku znieważenia Mazurka Dąbrowskiego.

Criminal law protection of State symbols

Keywords: national symbols, constitution, criminal code, code of offences, national anthem

Summary. The article is aimed at providing an overview of the criminal law protection of the State symbols such as the emblem, banner, standard, ensign, flag or other State signs. The author emphasizes that the protection of these symbols is extremely important for the interests of the Republic of Poland. For centuries, the emblem, national colors, or *Dabrowski's Mazurka* have expressed love for the homeland, united all Poles, both home and abroad, and conveyed the identity, honor, pride and dignity of the nation. For this reason, they should be legally protected, revered and respected. The State symbols can be used by all citizens, and therefore, the author hereof argues that in the legal space there has been formed a 'constitutional right to use the State symbols' which is subject to dualistic protection under the provisions of the Criminal Code and the Code of Offences. The article presents the view that insulting the national anthem can be penalized on the basis of Article 133 of the Criminal Code, which is in line with the criminal law that appraises behaviors insulting either the Nation or the Republic. At the same time, the author noted that the best *de lege ferenda* solution would be to supplement the features referred to in the provision of Article 137 of the Criminal Code with the national anthem. This would allow avoiding doctrinal disputes over the possibility of applying *interpretatio extensiva* in the case of insulting *Dabrowski's Mazurka*.

1. Konstytucyjny obowiązek ochrony godła, barw i hymnu Rzeczypospolitej Polskiej

W dzienniku „Rzeczpospolita” z 4 lutego 2020 r. w artykule zatytułowanym *Po wyborach prezydenckich zmieni się godło Polski*¹ ukazała się informacja, że resort kultury pracuje nad projektem nowelizacji ustawy o symbolach narodowych. Jak donosi gazeta, wśród zmian znajdują się m.in. całe złote nogi orła, a nie tylko szpony, prześwity w koronie i uczynienie skrzydeł lustrzanymi odbiciami. Ponadto Prezydent RP miałby otrzymać własną flagę, która byłaby wznoszona w miejscu przebywania głowy państwa. Również planowany jest retusz herbu, tak aby uwzględnić zalecenia ekspertów, których zdaniem obecny orzeł nie odpowiada wymaganiom heraldyki. Na kanwie tej informacji warto przypomnieć, że prawo karne stoi na straży interesów Rzeczypospolitej Polskiej związanych z poszanowaniem symboli polskich oraz obcych². W systemie tej gałęzi prawa ustawodawca zaprojektował art. 137 Kodeksu karnego, który w § 1 stanowi, że kto publicznie znieważa, niszczy, uszkadza lub usuwa godło, sztandar, chorągiew, banderę, flagę lub inny znak państwowy, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do roku. Natomiast w myśl § 2 tego przepisu tej samej karze podlega ten, kto na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej dopuszcza się wymienionych czynów w stosunku do znaków państwa obcego, wystawionych publicznie przez przedstawicielstwo tego państwa lub na zarządzenie polskiego organu władzy. Przepis art. 137 § 1 k.k. wypełnia konstytucyjny obowiązek ochrony godła, barwy i hymnu Rzeczypospolitej Polskiej (art. 28 ust. 4 Konstytucji RP)³. Przywołany przepis ustawy zasadniczej dotyczący symboli państwowych reguluje materię mającą wyróżniać Polskę spośród innych państw. Symbole państwowe są wspólnym dobrem całego społeczeństwa i potwierdzają jego tożsamość. Kształt symboli państwowych nawiązujący do symboliki zwłaszcza II Rzeczypospolitej jest wyrazem „wdzięczności naszym przodkom za ich pracę, za walkę o niepodległość okupioną ogromnymi ofiarami...”, o czym ustrojodawca wspomina w preambule do Konstytucji RP. Ta praca, a zwłaszcza walka, odbywała się pod tymi samymi symbolami⁴. W okresie międzywojennym ochrona symboli państwowych nie była przedmiotem regulacji konstytucyjnej. Zagadnienia związane z symboliką Rzeczypospolitej regulowane były w ustawie z 1 sierpnia 1919 r. o godłach i barwach Rzeczypospolitej

¹ <https://www.rp.pl/polityka/art9057531-po-wyborach-prezydenckich-zmieni-sie-godlo-polski> [dostęp: 15.02.2025].

² P. Kosmaty, *Na straży narodowej dumy*, „Rzeczpospolita. Sąd i Prokuratura” z 18.03.2020, nr 65 (11611).

³ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997 r., Dz.U. Nr 78, poz. 483 ze zm.

⁴ P. Sarnecki, [w:] *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, red. L. Garlicki i M. Zubik, t. 1, wyd. 2, Wydawnictwo Sejmowe 2016, komentarz do art. 28.

Polskiej⁵. Zgodnie z art. 1 tego aktu prawnego przyjęte rozwiązania miały obowiązywać tymczasowo, „dopóki Konstytucja nie określi godeł, barw państwowych, jak i tytułów urzędowych i instytucji państwowych [...]”. Po uchwaleniu Konstytucji Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej⁶ materii uregulowanej w obecnym art. 28 Konstytucji RP odpowiadał art. 89. Należy zwrócić uwagę, że w Konstytucji PRL problematyka ochrony symboli państwa polskiego została uregulowana praktycznie na końcu tego aktu prawnego, a orzeł został pozbawiony korony. Niewątpliwie była to demonstracja dążenia do zerwania ciągłości państwowości polskiej. Niejako w opozycji do tego zabiegu legislacyjnego komentowany art. 28 znajduje się w rozdziale I Konstytucji RP, co świadczy jednoznacznie, że ochrona prawna symboliki państwowej składa się na fundament bytu i funkcjonowania państwa polskiego. Prawo posługiwania się symbolami państwowymi przysługuje wszystkim obywatelom polskim, podczas gdy na organach władzy publicznej spoczywa taki obowiązek. Warto przypomnieć, że zakres regulacji konstytucyjnej w odniesieniu do symboli państwowych jest różnie traktowany w innych krajach. W art. 2 konstytucji francuskiej znalazła się, obok symboli, także dewiza tego państwa. Art. 12 włoskiej ustawy zasadniczej reguluje jedynie materię flagi państwowej, a art. 12 konstytucji Rumunii ustala również dzień święta narodowego⁷.

2. Dobro chronione

Przepis art. 137 k.k. roztacza ochronę nad interesami Rzeczypospolitej Polskiej, które związane są nieodłącznie z poszanowaniem symboli państwowych. Ukształtowane w świadomości wielu pokoleń Polaków symbole narodowe w postaci białego orła w koronie, biało-czerwonych barw i Mazurka Dąbrowskiego od wieków stanowiły wyraz miłości do ojczyzny oraz dążenie do wolności⁸. Symbole te łączyły i łączą Polaków w kraju i poza jego granicami. Są wyrazem tożsamości, honoru, dumy i godności narodu polskiego. Nie może ulegać najmniejszej wątpliwości, że okazywanie szacunku oficjalnym symbolom państwa polskiego jest niezbędne dla jego żywotnych interesów. Komentowany przepis chroni także uczucia osób okazujących szacunek znakom symbolizującym polską organizację państwową. W wyroku z 4 lipca 2013 r.⁹ Sąd Apelacyjny w Szczecinie dokonał trafnej wykładni dobra chronionego przez art. 137 k.k., stwierdzając, że „wartością w ramach systemu reguł moralnych, w szczególności polskiego społeczeństwa, są symbole narodowe,

⁵ Ustawa z 1 sierpnia 1919 r. o godłach i barwach Rzeczypospolitej Polskiej, Dz.U. Nr 69, poz. 416.

⁶ Konstytucja Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej z 22 lipca 1952 r., Dz.U. Nr 33 poz. 232.

⁷ P. Sarnecki, *op. cit.*

⁸ J. Wrona, *Symbole państwowe i narodowe Polski w czasach najnowszych*, „Studia Historyczne” 2008, nr 3-4, s. 343-353.

⁹ Wyrok SA w Szczecinie z 4.07.2013 r., II AKa 114/13, LEX nr 1350423.

stanowiące niejako wyraz tożsamości narodowej oraz historii narodu, oraz związane z nimi szacunek i cześć im oddawana, które stanowią nie tylko obowiązek, ale i prawo każdego obywatela. Są one wspólnym dobrem społeczeństwa jako całości, niejako odpowiednikiem dóbr osobistych jednostki na szczeblu zbiorowości. Wobec wagi wskazanych wyżej wartości ustawodawca w art. 137 § 1 k.k. przydał ochronę interesom RP związanym z poszanowaniem symboli państwowych, chroniąc jednocześnie uczucia osób żywiących szacunek dla tych znaków”. Podobne stanowisko prezentowane jest także w doktrynie¹⁰. Komentowany przepis zapewnia również ochronę stosunkom międzynarodowym Rzeczypospolitej w zakresie, w jakim roztacza ochronę nad symbolami państw obcych¹¹. Przepis art. 137 k.k. nie poddaje prawno-karnemu wartościowaniu zachowań, z istoty których wynika, że nie są wyrazem pogardy i lekceważenia wobec symboli państwowych. Podobnie uważa Konrad Lipiński, zdaniem którego z kategorii czynów kryminalizowanych przez art. 137 k.k. należy wykluczyć takie zachowania, które nie są wymierzone w powagę symboli państwowych i nie stanowią okazania im braku szacunku, polegające np. na usunięciu flagi państwowej z urzędu i umieszczeniu jej we własnym domu lub wykorzystaniu jej podczas wydarzenia sportowego. Podobnie ocenić należy umieszczanie na fladze napisów i podpisów¹². W Komentarzu do art. 153 Kodeksu karnego z 1932 r. Leon Peiper pisał: „Działanie przestępne polega na znieważeniu, natomiast uszkodzenie lub usunięcie w tem zestawieniu, w jakim użyto tych określeń w art. 112, każe domniemywać się szczególnej złośliwości ze strony sprawcy”¹³. Zdaniem Magdaleny Budyn-Kulik za nietrafne należy uznać określenie jako przedmiotu ochrony art. 137 k.k. – ochrony interesów Rzeczypospolitej Polskiej¹⁴. Wydaje się, że zaprezentowana krytyka jest zbyt daleko idąca. Należy bowiem uznać, że kult dla symboli narodowych dający poczucie dumy i godności obywatelom określonej zbiorowości ludzkiej zorganizowanej w formie państwa służy jego spistości i niezakłóconemu rozwojowi. W postanowieniu z 29 października 2008 r. SA w Katowicach stwierdził: „Przepis art. 137 § 1 k.k. przydaje ochronę interesom RP związanym z poszanowaniem symboli państwowych, chroniąc jednocześnie uczucia osób żywiących szacunek

¹⁰ A. Kilińska-Pękacz, *Prawno-karna ochrona symboli państwowych*, „Wojskowy Przegląd Prawniczy” 2015, nr 4, s. 42 i n.

¹¹ P. Kardas, [w:] *Kodeks karny. Część szczególna*, red. W. Wróbel, A. Zoll, t. 2, Warszawa 2017, s. 199.

¹² K. Lipiński, [w:] *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz*, red. J. Giezek, Warszawa 2021, s. 155.

¹³ L. Peiper, *Komentarz do kodeksu karnego: prawa o wykroczeniach i przepisów wprowadzających wraz z niektórymi ustawami dodatkowymi i wzorami orzeczeń do prawa o wykroczeniach*, Kraków 1933, s. 435.

¹⁴ M. Budyn-Kulik, *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany*, LEX/el. 2025.

dla tych znaków”¹⁵. Artykuł 137 § 1 k.k. chroni interesy Rzeczypospolitej Polskiej związane z poszanowaniem symboli państwowych, stanowiących wyraz tożsamości i jedności państwa¹⁶. Krzysztof Wiak również podkreśla aspekt ochrony interesów RP w kontekście poszanowania symboli polskich i obcych¹⁷. Należy się zgodzić z poglądem, że rodzajowym przedmiotem ochrony art. 137 § 1 i 2 k.k. jest Rzeczpospolita Polska w szerokim tego słowa znaczeniu, jak również jej interesy. O tym bowiem, co jest rodzajowym przedmiotem ochrony, przesądza umiejscowienie przepisu w danym rozdziale k.k., a analizowany artykuł zamieszczony jest w rozdziale XVII tego aktu prawnego, zatytułowanym „Przestępstwa przeciwko Rzeczypospolitej Polskiej”. Natomiast indywidualnym przedmiotem ochrony są tu poszczególne symbole państwowe – zarówno naszego kraju, jak i państw obcych. Są nimi także uczucia osób przywiązujących wagę do takich symboli¹⁸.

3. Katalog chronionych polskich znaków i symboli – przedmioty czynności wykonawczej

Katalog chronionych prawnie znaków i symboli, jak również zasady postępowania z nimi określają przepisy różnych aktów prawnych. Przede wszystkim kwestię tę reguluje przepis art. 28 Konstytucji RP, który stanowi w ust. 1, że „Godłem Rzeczypospolitej Polskiej jest wizerunek orła białego w koronie w czerwonym polu”, w ust. 2, że „Barwami Rzeczypospolitej Polskiej są kolory biały i czerwony”, w ust. 3, że „Hymnem Rzeczypospolitej Polskiej jest Mazurek Dąbrowskiego”. Mocą ust. 5 ustrojodawca postanawia, że szczegóły dotyczące godła, barw i hymnu określi ustawa. Komentowana norma konstytucyjna w sposób syntetyczny reguluje symbole państwa polskiego, których zadaniem jest odróżnienie Polski od innych państw i podkreślenie jej tożsamości. Istnienie konstytucyjnej podstawy dotyczącej funkcjonowania symboli państwowych może uzasadniać założenie o istnieniu w przestrzeni prawnej konstytucyjnego prawa obywateli do posługiwania się nimi. Należy bowiem pamiętać, że posługiwanie tymi symbolami nie zostało zastrzeżone tylko do podmiotów publicznych czy organów władzy¹⁹. Zgodnie z art. 1 pkt 2 ustawy z 31 stycznia 1980 r. o godle, barwach i hymnie Rzeczypospolitej Polskiej oraz o pieczęciach państwowych²⁰, otaczanie czcią i szacunkiem symboli państwowych

¹⁵ Postanowienie SA w Katowicach z 29.10.2008 r., II AKz 777/08, LEX nr 477769.

¹⁶ N. Kłaczyńska, *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz*, red. J. Giezek, LEX/el. 2014.

¹⁷ *Kodeks karny. Komentarz*, red. F. Cieply et al., Warszawa 2012, s. 727.

¹⁸ A. Kilińska-Pękacz, *Prawnokarna ochrona symboli państwowych*, „Wojskowy Przegląd Prawniczy” 2015, nr 4, s. 42-54.

¹⁹ P. Sarnecki, *op. cit.*

²⁰ Ustawa z 31 stycznia 1980 r. o godle, barwach i hymnie Rzeczypospolitej Polskiej oraz pieczęciach państwowych, Dz.U. Nr 7, poz. 18 ze zm.

jest prawem i obowiązkiem każdego obywatela Rzeczypospolitej Polskiej. Zgodnie z art. 16 ustawy symbole Rzeczypospolitej Polskiej nie mogą być umieszczane na przedmiotach przeznaczonych do obrotu handlowego, chyba że dokonuje się tego w formie stylizowanej lub artystycznie przetworzonej. Godło Rzeczypospolitej Polskiej umieszcza się na stroju reprezentacji kraju, na stroju reprezentacji olimpijskiej oraz na stroju reprezentacji paraolimpijskiej, na zasadach określonych w ustawie z 25 czerwca 2010 r. o sporcie²¹. Legalne definicje symboli państwowych zawarte w odpowiednich przepisach z perspektywy analizowanej normy prawnej mają znaczenie orientacyjne, co oznacza, że sprawca popełni przestępstwo również, wtedy gdy jego zachowanie będzie skierowane przeciwko przedmiotowi nieodpowiadającemu dokładnie kryteriom definicyjnym, ale symbolizującemu w sposób dostatecznie wyraźny państwo polskie lub obce i mającemu charakter znaku państwowego. W takim wypadku czynność sprawcza skierowana będzie przeciwko przedmiotowi określanemu jako inny znak państwowy. Wymieniony w znamionach normy zakodowanej w art. 137 § 1 k.k. „inny znak państwowy” dotyczy innych uznanych urzędowo symboli stanowiących znak państwa polskiego, np. symbol Polski Walczącej. Znaki, o których mowa, muszą być znakami państwowymi. Oznacza to, że na podstawie art. 137 § 1 i 2 k.k. nie podlegają ochronie flagi i inne atrybuty różnego rodzaju organizacji międzynarodowych lub ponadnarodowych, w tym Unii Europejskiej²².

4. Znamiona określające czynność wykonawczą

W komentowanym art. 137 k.k. ustawodawca dokonał penalizacji zachowań polegających na publicznym znieważaniu, niszczeniu, uszkodzeniu lub usuwaniu godła, sztandaru, chorągwi, bandery, flagi lub innego znaku państwowego. Odnosząc się do formy sprawczej, jaką jest znieważenie, w pierwszej kolejności warto przytoczyć wyrok SN z 2 lipca 2013 r., w którym znalazła się m.in. następująca konstatacja: „[...] unurzanie czegokolwiek (kogokolwiek) w odchodach, nawet gdy ma to symboliczny charakter (w wyniku użycia imitacji psiej kupy), jest upokarzające, dewaluujące dla zanurzanego obiektu (osoby). Zachowanie takie deprecjonuje wartość (cześć, godność) «unurzanego» przedmiotu lub osoby. Nie można zatem uznać, że wetknięcie miniaturki flagi państwowej w imitację psich odchodów miało charakter satyrycznie przesadzonego komentarza do zjawisk społecznych lub politycznych negatywnie ocenianych przez autora audycji, jego gości, czy sa-

²¹ Ustawa z 25 czerwca 2010 r. o sporcie, Dz.U. z 2023 r. poz. 2048.

²² S. Hoc, *O prawnokarnej ochronie przedstawicieli państw obcych oraz ich symboli państwowych*, „Prokuratura i Prawo” 2003, nr 12, s. 26.

me go nadawcy”²³. Należy w pełni podzielić stanowisko sądu w kwestii ustalenia, że w opisanej sytuacji doszło do zachowań noszących cechy znieważenia. Przepis art. 137 § 1 i § 2 k.k. kryminalizuje tylko takie zachowania, których intencją jest znieważenie objętych ochroną prawną symboli państwowych. Pogląd ten znajduje również aprobatę w orzecznictwie, czego przykładem jest cyt. powyżej postanowienie SA w Katowicach, które interpretuje znieważenie jako działanie intencjonalne, mające na celu wyrażenie lekceważenia dla polskich symboli państwowych. Sąd słusznie uznał, że znieważenie to zachowanie, które według zdeterminowanych kulturowo i powszechnie przyjętych ocen społecznych stanowi wyraz pogardy, ośmieszenia czy uwłaczania wskazanej w art. 137 § 1 k.k. symbolice państwowej, dyskredytujące w zamierzeniu sprawcy określone wartości związane z trwałością państwa jako pewnej organizacji. Przykładowo do takich zachowań zaliczyć należy szydzenie, podeptanie czy też oplucie flagi państwowej. Skoro zatem oskarżeni, śpiewając w stanie nietrzeźwości „Polska. Biało-Czerwoni” dawali wyraz utożsamiania się z państwem polskim, to mimo krytycznej oceny ich zachowania, nie można uznać, że jednocześnie ich intencją było znieważenie polskich barw narodowych, nawet wtedy gdy upuszczali na ziemię polską flagę bądź też ciągnęli ją po ziemi. Brak jest bowiem niebudzących wątpliwości podstaw do przyjęcia, że w takiej formie chcieli oni wyrazić pogardę dla flagi państwowej oraz że to stanowiło motywację ich działania²⁴. Zdjęcie flagi państwowej z obcego budynku i umieszczenie jej na własnym dla zaoszczędzenia wydatku czy kradzież sztandaru, flagi bądź bandery z zamiarem ich sprzedaży (np. z muzeum oręża polskiego) nie wyczerpują znamion przestępstwa z art. 137 k.k.²⁵ Jakakolwiek demonstracja lekceważenia przedmiotu będzie znieważeniem²⁶. Znieważeniem może być obrzucenie, oblanie, oplucie i inne czynności zawierające w sobie intencjonalny ładunek tożsamy ze zniewagą słowem lub rysunkiem²⁷. Przez znieważanie rozumieć należy wyszydzenie, ośmieszenie lub okazanie pogardy, będące czymś więcej niż lekceważenie lub brak wykazania oczekiwanego szacunku. Nie jest możliwe znieważenie przez zaniechanie, polegające np. na braku podniesienia flagi lub biernej akceptacji zachowań innych osób. Znieważenie znaków państwowych, o których mowa w art. 137 k.k., może natomiast polegać na ich szarganiu, brudzeniu, oblewaniu różnymi substancjami, deptaniu, opluwaniu, ale też określaniu w sposób wybitnie ubliżający²⁸. Znieważenie jest znamieniem o charakterze ocennym, jego napełnienie

²³ Wyrok SN z 2.07.2013 r., III SK 42/12, LEX nr 1541164.

²⁴ Postanowienie SA w Katowicach z 29.10.2008 r., II AKz 777/08, LEX nr 477769.

²⁵ L. Gardocki, *Prawo karne*, Warszawa 2001, s. 212.

²⁶ O. Górniok *et al.*, *Kodeks karny. Komentarz*, Gdańsk 2002/2003, s. 78.

²⁷ M. Budyn-Kulik *et al.*, *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz do art. 117–221*, Warszawa 2014, s. 123.

²⁸ K. Lipiński, *op. cit.*, s. 156.

treścią zaś wiązać się powinno z odwołaniem do aktualnie obowiązujących wzorców kulturowych. Pomocne w tym zakresie może okazać się odwołanie do kryterium wzorca osobowego w postaci rozsądnego człowieka²⁹. Znamię „niszczy” oznacza czynienie czegoś niezdatnym do wykorzystania, bezużytecznym. W przypadku zniszczenia dochodzi do sytuacji nieodwracalnej, oznaczającej unicestwienie jakiegoś przedmiotu, pozbawienie go cech użytkowych oraz braku możliwości przywrócenia do stanu pierwotnego, np. spalenie flagi państwowej czy rozbicie godła. Z kolei „uszkadza” to czynić coś bezużytecznym częściowo w sposób odwracalny. W przypadku uszkodzenia jakiegoś przedmiotu istnieje możliwość korzystania z niego, chociaż w sposób znacznie utrudniony. Najczęściej będzie można korzystać z takiego przedmiotu po dokonaniu stosownych zabiegów naprawczych lub rekonstrukcyjnych, np. zeszytce rozdartej flagi lub przytwierdzenie znaku korony do orła na uszkodzonym godle. W wyroku z 17 maja 2017 r. SN stwierdził: „Inny charakter ma zniszczenie, a inny uszkodzenie rzeczy, z którym to rozróżnieniem wiąże się inna (mniej lub bardziej) negatywna ocena społeczna. Zniszczenie to unicestwienie rzeczy lub istotne naruszenie jej substancji, które uniemożliwia wykorzystywanie jej zgodnie z posiadanymi pierwotnie właściwościami i przeznaczeniem. Natomiast uszkodzenie to częściowe zniszczenie, spowodowanie powstania defektu (nawet niewielkiego), zepsucie itp.”³⁰. Znamiona niszczenia lub uszkadzania należy rozumieć dokładnie tak samo jak w przypadku art. 288 § 1 k.k. Całkowicie zrozumiałe w tym kontekście jest pominięcie czynności „czynienia niezdatnym do użytku”, bowiem „użytek” znaków państwowych polega na odgrywaniu przez nie roli symbolicznej, która zostaje zniweczona przez ich zniszczenie lub uszkodzenie³¹. W przypadku zniszczenia i uszkodzenia czyn zabroniony stypizowany w art. 137 § 1 i 2 k.k. może być popełniony także przez zaniechanie, jeżeli na sprawcy ciążył szczególny prawny obowiązek niedopuszczenia do zniszczenia lub uszkodzenia przedmiotu – art. 2 k.k. W wyroku z 16 grudnia 2020 r. SN stwierdził, że: „przestępstwo określone w art. 288 § 1 k.k. w zakresie, w jakim przybiera postać sprawczą zaniechania, obejmująca przypadki, gdy na sprawcy niepodjętym określonych działań ciąży prawny obowiązek zapobiegania uszkodzeniu, zniszczeniu lub uczynieniu niezdatnym do użytku rzeczy, przekształca się – zgodnie z regułą wyrażoną w art. 2 k.k. – w przestępstwo indywidualne (niewłaściwe); może być ono popełnione jedynie przez osobę będącą tzw. gwarantem nienastąpienia skutku znamionującego to przestępstwo”³². Znamię „usuwa” w świetle art. 137 k.k. interpretowane powinno być jako zabranie określonego symbolu państwowego z miejsca,

²⁹ M. Rodzyńkiewicz, *Modelowanie pojęć w prawie karnym*, Kraków 1998, s. 87 i n.

³⁰ Wyrok SN z 17.05.2017, IV KK 145/17 r., LEX nr 2294408.

³¹ K. Lipiński, *op. cit.*, s. 156.

³² Wyrok SN z 16.12.2020 r., I CSK 787/18, LEX nr 3103850.

w którym był wystawiony, w inne miejsce, np. sprawca zabiera go do domu, gdyż kolekcjonuje symbole państwowe różnych państw. Jeżeli jednak sprawca zabierze np. flagę państwową, która wystawiona była przed urzędem miasta i wykorzysta ją, dopingując polską reprezentację, nie dopuści się przestępstwa w postaci usunięcia symbolu państwowego. W takim wypadku bowiem, usunięcie symbolu nie stanowi przejawu braku szacunku i nie jest powiązane z atakiem na niego (na wartości, które reprezentuje). „Usunąć – usuwać” zgodnie z potocznym znaczeniem oznacza: zabrać coś skądś, sprawić, że coś przestaje istnieć³³.

5. Publiczne działanie sprawcy przestępstwa

Warunkiem *sine qua non* karalności zachowań stypizowanych w przepisie art. 137 § 1 k.k. jest publiczne działanie sprawcy skierowane przeciwko przedmiotom czynności wykonawczej. Sprawca musi działać w miejscu ogólnodostępnym lub w sposób widoczny dla nieograniczonej lub większej liczby osób³⁴. W przypadku tego przestępstwa (§ 1) nie ma znaczenia, kto wystawił symbole państwowe. Natomiast w przypadku przestępstwa określonego w § 2 art. 137 k.k. symbol musi być wystawiony na zarządzenie polskiego organu władzy lub przez przedstawicielstwo państwa obcego, ambasadę lub konsulat. Dla bytu przestępstwa nie ma znaczenia, czy sprawca działał publicznie. Wystawić publicznie oznacza umieścić w miejscu publicznym, tak aby nieograniczona liczba osób mogła zapoznać się z symbolami. Należy podkreślić, że popełnienie czynu w miejscu publicznym nie przesądza ze swej istoty o publicznym charakterze znieważenia czy uszkodzenia symbolu państwowego. Z kolei znieważenie w miejscu niebędącym miejscem publicznym nie wyklucza publicznego zachowania sprawcy, np. znieważenie symbolu w studiu telewizyjnym, radiowym czy w udzielonym wywiadzie prasowym. Podzielić należy stanowisko, zgodnie z którym warunek „publiczności” nie będzie spełniony w przypadku wpisu na portalu społecznościowym, o ile dostępny jest on wyłącznie dla zamkniętego kręgu znajomych osoby dopuszczającej się znieważenia³⁵. Warunek działania określanego jako „publiczne” powoduje, że dopuszczenie się jednej z form zachowania opisanych w art. 137 § 1 k.k. „niepublicznie” nie doprowadzi do skutecznej realizacji znamion komentowanego typu czynu zabronionego. Słusznie Piotr Kardas podkreśla, że art. 137 § 1 k.k. nie zawiera znamienia „wystawione publicznie”, które zastąpione zostało znamieniem „publiczne”. Wydaje się, że zmiana ta oznacza rozszerzenie zakresu kryminalizacji na takie zachowania, które stanowią publiczne znieważenie, zniszczenie lub uszkodzenie symboli państwowych,

³³ <https://sjp.pwn.pl/slowniki> [dostęp: 19.02.2025].

³⁴ R. Góral, *Kodeks karny. Praktyczny komentarz*, Warszawa 2007, s. 258.

³⁵ K. Lipiński, *op. cit.*, s. 139.

które nie zostały przez nikogo wystawione, lecz które sprawca np. przyniósł ze sobą³⁶. Warunek „publiczności” spełnia sama możliwość dostrzeżenia przez bliżej nieoznaczoną liczbę osób zachowania sprawcy ze względu na miejsce jego podjęcia, sposób lub okoliczności. Nie jest natomiast konieczne, aby w konkretnym przypadku zachowanie się sprawcy było dostrzeżone rzeczywiście przez większą liczbę osób³⁷. W doktrynie przyjmuje się, że nie jest zachowaniem publicznym np. przekazywanie określonych treści szeptem czy wysłanie listu do osoby ściśle określonej. Spełnia natomiast warunek działania publicznego zachowanie polegające na rozesłaniu listów do osób nieznanomych na adresy zaczerpnięte np. z książki telefonicznej³⁸.

6. Strona podmiotowa przestępstw z art. 137 k.k.

Oba przestępstwa stypizowane w treści przepisu art. 137 k.k. muszą być popełnione umyślnie. Po stronie sprawcy musi występować świadomość tego, że atakując znak lub symbol państwowy, godzi w Rzeczpospolitą Polską lub inne państwo. Zachowanie sprawcy dokonującego znieważenia znaków państwowych musi się charakteryzować konkretnym celem, nie ma on dążyć do wyrządzenia np. szkody materialnej w postaci kradzieży flagi, lecz jego intencją jest jej znieważenie³⁹. Słusznie twierdzi Natalia Kłaczyńska, że może zdarzyć się tak, iż pewne zachowania osób oceniane na podstawie kryteriów przedmiotowych mogą być utożsamiane z brakiem szacunku wobec symboli państwowych, ale nie będą one stanowiły przestępstwa ich znieważenia, ponieważ na płaszczyźnie podmiotowej brakuje takiego zamiaru⁴⁰. W odniesieniu do czynności sprawczych polegających na niszczeniu, uszkadzaniu lub usuwaniu umyślność może się przejawiać zarówno w formie zamiaru bezpośredniego, jak i zamiaru wynikowego. W przypadku typu czynu zabronionego, stypizowanego w art. 137 § 2 k.k., wykazać należy, że sprawca miał świadomość, że jego zachowanie wymierzone jest przeciwko znakowi państwowemu państwa obcego. W przypadku znieważenia symboli państwowych umyślność w działaniu sprawcy może przejawiać się tylko w formie zamiaru bezpośredniego. Mamy w tym wypadku do czynienia z intencjonalnym charakterem znamienia określającego czynność wykonawczą. Stanowisko takie zajęł również SA w Katowicach w przywołanym powyżej postanowieniu z 29 października 2008 r., który stwierdził, iż: „nie budzi wątpliwości, że każdy obywatel RP ma nie tylko prawo, ale i obowiązek

³⁶ P. Kardas, *op. cit.*, s. 201.

³⁷ Wyrok SA we Wrocławiu z 27.09.2018 r., II AKa 155/18, LEX nr 2583360.

³⁸ R. Góral, *op. cit.*, s. 203.

³⁹ A. Marek, *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2010, s. 354.

⁴⁰ N. Kłaczyńska, [w:] *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz*, Warszawa 2014, s. 104-105.

czcić symbole państwowe, co do których zaliczyć należy także barwy narodowe, ujęte we fladze, a co za tym idzie przepis art. 137 § 1 k.k. przydaje ochronę interesom RP związanym z poszanowaniem symboli państwowych, chroniąc jednocześnie uczucia osób żywiących szacunek dla tych znaków. Jednocześnie zwrócić też należy uwagę i na to, że zaniechanie powyższemu obowiązkowi nie jest równoznaczne z realizacją znamienia znieważenia, w szczególności w sytuacji, kiedy stanowi ono wyraz lekkomyślności. W doktrynie przedmiot znieważenie traktowane jest jako działanie intencjonalne, mające na celu wyrażenie lekceważenia dla polskich symboli państwowych⁴¹. W piśmiennictwie prezentowany jest również pogląd, zgodnie z którym przyjmuje się istnienie zamiaru bezpośredniego do wszystkich znamion czynnościowych opisanych w art. 137 k.k.⁴² Przepięstwo okrešone w art. 137 k.k. ma charakter powszechny, co oznacza, że jego sprawcą może być każda osoba zdalna do ponoszenia odpowiedzialności karnej. Komentowane przestęstwo w części, w jakiej penalizuje zachowania polegające na niszczeniu, uszkodzeniu lub usuwaniu znaków państwowych, ma charakter materialny (skutkowy). Będzie popełnione dopiero wówczas, gdy dojdzie do realizacji znamienia w postaci zniszczenia, uszkodzenia lub usunięcia okrešonego symbolu państwowego. W przypadku zachowania polegającego na znieważeniu symbolu państwowego przestęstwo ma charakter formalny, gdyż do realizacji jego znamion nie jest konieczne wystąpienie jakiegokolwiek skutku.

7. Zagrozenie

Przestęstwa z art. 137 § 1 i 2 k.k. są występkiem zagrożonymi grzywną, karą ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do roku. Wskazane występki ścigane są z oskarżenia publicznego. Do znamion tych czynów zabronionych nie należy szkoda majątkowa, jak również nie jest konieczne, aby przedmiot czynności wykonawczej był dla sprawcy cudzy. Nie ma przeszkód, żeby w okolicznościach konkretnego przypadku przyjąć kumulatywną kwalifikację z art. 137 k.k. z art. 278 lub 288 k.k. W przypadku art. 288 § 1 k.k. uszkodzenie, zniszczenie bądź usunięcie znaku państwowego musiałoby dotyczyć przedmiotu, którego wartość majątkowa przekroczyłaby 800 zł. Możliwy jest także zbieg kumulatywny pomiędzy komentowanym przepisem a przepisem typizującym znieważenie pomnika lub innego miejsca publicznego urządzonego w celu upamiętnienia zdarzenia historycznego lub uczczenia osoby (art. 261 k.k.). Jeżeli zachowanie sprawcy znieważa równocześnie jeden z symboli narodowych i konkretną osobę, należy zastosować kumulatywną kwalifikację czynu z art. 137 k.k. i 216 k.k. W przypadku zaś, gdy zamach

⁴¹ II AKz 777/08.

⁴² I. Zgoliński, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. V. Konarska-Wrzošek, Warszawa 2018, s. 712.

skierowany przeciwko symbolom narodowym będzie połączony ze złośliwym przeszkadzaniem publicznemu wykonywaniu aktu religijnego lub ze złośliwym przeszkadzaniem pogrzebowi, uroczystościom lub obrzędowi żałobnym, możliwy jest zbieg przepisów art. 137 k.k. i 195 k.k. W przypadku występku z art. 137 k.k. dopuszczalne jest zastosowanie instytucji warunkowego umorzenia postępowania oraz odstąpienia od wymierzenia kary na podstawie art. 59 k.k. W wypadku odstąpienia od wymierzenia kary sąd może orzec świadczenie pieniężne wymienione w art. 39 pkt 7 k.k. na określony cel społeczny. Możliwe jest także zastosowanie koniunkcji kar, o której mowa w art. 37b k.k.

8. Prawnokarna ochrona hymnu państwowego

Pieśń Legionów Polskich we Włoszech, nosząca później tytuł *Mazurek Dąbrowskiego*, powstała w połowie lipca 1797 r. w miejscowości Reggio nell'Emilia niedaleko Bolonii. Pomimo że Mazurek Dąbrowskiego od dawna traktowany był jako hymn narodowy, to prawny proces uznawania go za hymn państwowy trwał dość długo. Konstytucja marcowa⁴³ nie odnosiła się do problematyki hymnu państwowego. *Mazurek Dąbrowskiego* po raz pierwszy został określony jako polski hymn narodowy w rozkazy ministra spraw wojskowych z 2 listopada 1921 r. dotyczącym wykonywania hymnu narodowego podczas uroczystości wojskowych⁴⁴. Rangę konstytucyjną *Mazurek Dąbrowskiego* uzyskał dopiero przy okazji nowelizacji Konstytucji PRL w 1976 r., kiedy w art. 89 dodano ust. 3, na mocy którego stał się on hymnem Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej⁴⁵. Obecna ustawa zasadnicza kwestię hymnu państwowego uregulowała w art. 28 ust. 3, który stanowi, że „Hymnem Rzeczypospolitej Polskiej jest Mazurek Dąbrowskiego”. Umieszczenie art. 28 w rozdziale I Konstytucji RP powoduje, że wymóg ustanowienia i egzekwowania ochrony prawnej symboliki państwowej nabiera zasadniczego znaczenia⁴⁶. Kodeks karny z 1932 r. nie regulował kwestii prawnokarnej ochrony hymnu państwowego. Art. 153 k.k. z 1932 r., ustanawiając prawnokarne ochronę symboli państwowych, odnośnie do hymnu milczał. Hymn państwowy chroniony był jedynie na podstawie art. 18 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z 11 lipca 1932 r. – Prawo o wykroczeniach⁴⁷. Praktykę taką potwierdził SN w wyroku z 3 listopada

⁴³ Ustawa z 17 marca 1921 r. – Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej, Dz.U. Nr 44, poz. 267.

⁴⁴ D. Szeleszczuk, „Przegląd Sejmowy” 2020, nr 4(159), s. 151.

⁴⁵ Ustawa z 10 lutego 1976 r. o zmianie Konstytucji Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, Dz.U. Nr 5, poz. 29.

⁴⁶ P. Sarnecki, *Komentarz do art. 28 Konstytucji*, [w:] *Konstytucja RP*, t. 1, red. L. Garlicki, M. Zubik, Warszawa 2016, LEX/el.

⁴⁷ Rozporządzenie Prezydenta RP z 11 lipca 1932 r. Prawo o wykroczeniach, Dz.U. Nr 60, poz. 572 ze zm.

1936 r.⁴⁸ W obecnie obowiązującej przestrzeni prawnej występuje dualizm w zakresie prawnokarnej ochrony symboli państwowych. Zgodnie z przepisem art. 137 § 1 k.k. ochronie podlega: godło, sztandar, chorągiew, bandera, flaga lub inny znak państwowy. Próżno w znamionach tego typu czynu zabronionego szukać hymnu państwowego. Hymn Rzeczypospolitej Polskiej *expressis verbis* znalazł się w treści przepisu art. 49 § 2 Kodeksu wykroczeń⁴⁹, który stanowi, że „kto narusza przepisy o godle, barwach i hymnie Rzeczypospolitej Polskiej, podlega karze aresztu albo grzywny”. Zestawiając ze sobą wskazane regulacje, tworzące *sensu largo* prawno-karną ochronę symboli państwowych, niewątpliwie zaskakiwać może fakt braku jednoznacznej i niebudzącej wątpliwości interpretacyjnych ochrony *Mazurka Dąbrowskiego* na poziomie kwantyfikacji przestępstwa. Niebudząca wątpliwości wykładniczych ochrona polskiego hymnu państwowego odbywa się li tylko na podstawie Kodeksu wykroczeń. Powyższy stan prawny jest przyczyną powstania wielu stanowisk w doktrynie odnośnie skuteczności prawnokarnej ochrony Hymnu Rzeczypospolitej Polskiej. Według Andrzeja Marka penalizacja zachowania polegającego na znieważeniu hymnu państwowego jest możliwa na podstawie art. 133 k.k. przewidującego odpowiedzialność karną za znieważenie Narodu lub Rzeczypospolitej Polskiej⁵⁰. Podobne stanowisko prezentuje Krzysztof Wiak⁵¹. Z kolei inni autorzy, próbując konwalidować niedopatrzenie ustawodawcy i powołując się na treść art. 1 ust. 1 ustawy o godle, barwach i hymnie Rzeczypospolitej Polskiej oraz o pieczęciach państwowych, uważają, że *Mazurek Dąbrowskiego* jest „innym znakiem państwowym” i z tej przyczyny korzysta z ochrony art. 137 § 1 *in fine* k.k.⁵² Oba prezentowane stanowiska krytyce poddaje Damian Szeleszczuk, który przekonuje, że w obecnym stanie prawnym jedyną podstawą pociągnięcia do odpowiedzialności karnej za znieważenie hymnu są przepisy Kodeksu wykroczeń (art. 49 § 2)⁵³. Powołując się na dorobek doktryny i semiotykę, stwierdza, że „Znak” ma postać materialną, co powoduje, że hymn państwowy ze względu na swój niematerialny charakter nie stanowi znaku państwowego w rozumieniu art. 137 § 1 i 2 k.k. i dlatego nie może korzystać z ochrony tego przepisu. Odnośnie do możliwości przyjęcia kwalifikacji prawnej z art. 133 k.k., celem pociągnięcia do odpowiedzialności karnej sprawcy znieważenia hymnu państwowego, D. Szeleszczuk,

⁴⁸ Wyrok SN z 3.11.1936 r., sygn. akt III KK 1557/36, OSN(K) 1937/5/13, LEX/el.

⁴⁹ Kodeks wykroczeń z 20 maja 1971 r., Dz.U. z 2013 r. poz. 482 ze zm.

⁵⁰ A. Marek, *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2010, s. 354.

⁵¹ K. Wiak, *Komentarz do art. 137*, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. A. Grześkowiak, K. Wiak, Warszawa 2018, s. 817.

⁵² J. Kulesza, *Komentarz do art. 137*, [w:] *Kodeks karny. Część szczególna*, t. 1, *Komentarz do art. 117-221*, red. M. Królikowski, R. Zawłocki, Warszawa 2017, s. 158; M. Budyn-Kulik, *Komentarz do art. 49 Kw*, [w:] *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, red. P. Daniluk, Warszawa 2019, Legalis/el.

⁵³ D. Szeleszczuk, *op. cit.*, s. 156 i n.

powołując się na pogląd Agnieszki Kilińskiej-Pękacz⁵⁴, uważa, że przepis art. 133 k.k. chroni godność narodu i państwa polskiego, a więc inne dobra niż hymn jako taki. Nie każde zachowanie, którego istotą jest nieprawidłowe wykonanie hymnu, wykorzystanie jego słów lub melodii albo obu jednocześnie, znieważa naród lub Rzeczpospolitą. Odmierna interpretacja musi być potraktowana jako *interpretatio extensiva*. W konsekwencji zdaniem D. Szeleszczuka należy przyjąć, że hymn państwowy chroniony jest jedynie na podstawie art. 49 § 2 k.w., co trudno uznać za ochronę wystarczającą. Pogląd D. Szeleszczuka uznający, że wykorzystanie znamienia „inny znak państwowy” do penalizacji znieważenia hymnu państwowego jest niedopuszczalne, należy zaakceptować. Natomiast w kwestii niedopuszczalności zakwalifikowania zachowań polegających na znieważaniu hymnu państwowego na podstawie art. 133 k.k. nie jest do końca słuszny. Sam autor twierdzi, że nie każde nieprawidłowe wykonanie hymnu znieważa naród lub Rzeczpospolitą. Z tego można wnioskować, że mogą być jednak takie wykonania (szydercze, obelżywe, prześmiewcze itp.) hymnu państwowego, które jednoznacznie będą znieważać naród lub Rzeczpospolitą. Skoro *Mazurek Dąbrowskiego* od wieków wyraża miłość do ojczyzny oraz dążenie do wolności, łączy wszystkich Polaków w kraju i za granicą oraz jest wyrazem tożsamości, honoru, dumy i godności narodu, to jego wykonanie w sposób znieważający bezpośrednio atakuje naród oraz Rzeczpospolitą Polską. Wydaje się zatem, że zachowania takie można prawnokarnie wartościować przez pryzmat znamion zakodowanych w treści przepisu art. 133 k.k. Jednocześnie należy podkreślić, że *de lege ferenda* pożądana byłaby nowelizacja przepisu art. 137 k.k. poprzez dodanie do jego znamion hymnu państwowego. Można by wówczas uniknąć wszelkich wątpliwości interpretacyjnych przy subsumcji stanów faktycznych, polegających na znieważaniu hymnu państwowego. Pozostając jednak w obecnym „uformnym” stanie prawnym, wydaje się, że *Mazurek Dąbrowskiego* powinien korzystać ze znacznie mocniejszej ochrony, jaką zapewnia Kodeks karny, nie poprzestając jedynie na ochronie wynikającej z Kodeksu wykroczeń. Nie wyczerpuje znamion analizowanego wykroczenia zachowanie osoby wykonującej hymn państwowy w odpowiedniej, wyrażającej szacunek postawie, ale w sposób wadliwy – czy to w warstwie tekstowej, wokalne czy instrumentalnej (np. z powodu braku umiejętności wokalnych, braku biegłości w grze na instrumencie, wady wymowy czy słabej znajomości języka polskiego)⁵⁵. Oczywiście jest również, że takie wykonanie hymnu państwowego nie będzie atakowało dóbr chronionych w art. 133 k.k. Jak słusznie zauważa D. Szeleszczuk, ilustracją tej tezy może być zwłaszcza pamiętne wykonanie hymnu przez Edytę Górniak w czasie Mistrzostw

⁵⁴ A. Kilińska-Pękacz, *Prawnokarna ochrona symboli państwowych*, „Wojskowy Przegląd Prawniczy” 2015, nr 4, s. 44 i n.

⁵⁵ M. Budyn-Kulik, *op. cit.*

Świata w Piłce Nożnej w Korei Południowej w 2002 r.⁵⁶ Warto przypomnieć, że ochrona hymnu państwowego przewidziana jest w wielu ustawodawstwach, z których niektóre w sposób drastyczny kryminalizują jego znieważenie. W Chinach od niedawna za nieodpowiednie wykonanie *Marszu ochotników* można trafić do więzienia nawet na trzy lata.

Podsumowanie

Symbole państwowe umacniają więź emocjonalną pomiędzy ludźmi, którzy związani są z państwem. Są istotnym elementem postaw patriotycznych i służą wychowaniu w tym duchu młodego pokolenia. Symbolami państwowymi mogą posługiwać się wszyscy obywatele, dla których Rzeczpospolita Polska jest wspólnym dobrem. Każdy obywatel ma prawo używać barw Rzeczypospolitej Polskiej, w szczególności w celu podkreślenia znaczenia uroczystości, świąt lub innych wydarzeń. Nie jest to prawo zastrzeżone li tylko dla podmiotów publicznych czy nawet organów władzy państwowej, które natomiast mogą być zobowiązane stosownymi regulacjami do posługiwania się symbolami państwowymi w pewnych sytuacjach, np. flagę państwową muszą podnieść przedstawicielstwa dyplomatyczne. Uprawnione zatem jest stwierdzenie, że w polskiej przestrzeni prawnej ukształtowało się **konstytucyjne prawo posługiwania się symbolami państwowymi** przysługujące wszystkim obywatelom naszego kraju. Należy zaakcentować, że rodzajowym przedmiotem ochrony art. 137 § 1 i 2 k.k. jest Rzeczpospolita Polska w szerokim tego słowa znaczeniu, jak również jej interesy. Dzieje się tak dlatego, że kult dla symboli narodowych, dający poczucie dumy i godności obywatelom określonej zbiorowości ludzkiej zorganizowanej w formie państwa, służy jego spistości i niezakłóconemu rozwojowi. Poszanowanie i identyfikacja obywateli z symbolami swojego kraju ma ogromny wpływ na jego rozwój gospodarczy, społeczny czy militarny. Sprawca przestępstwa stypizowanego w art. 137 § 1 k.k. musi działać publicznie. Warunek „publiczności” spełnia sama możliwość dostrzeżenia przez bliżej nieoznaczoną liczbę osób zachowania sprawcy ze względu na miejsce jego podjęcia, sposób lub okoliczności. Nie jest natomiast konieczne, aby w konkretnym przypadku zachowanie się sprawcy było dostrzeżone rzeczywiście przez większą liczbę osób. *Mazurek Dąbrowskiego* od wieków wyraża miłość do ojczyzny oraz dążenie do wolności, łączy wszystkich Polaków w kraju i za granicą oraz jest wyrazem tożsamości, honoru, dumy i godności narodu. Jego wykonanie w sposób znieważający bezpośrednio atakuje naród oraz Rzeczpospolitą Polską. Wydaje się zatem, że zachowania takie można prawnokarnie wartościować przez pryzmat znamion zakodowanych w treści

⁵⁶ D. Szeleszczuk, *op. cit.*, s. 158.

przepisu art. 133 k.k. Jednocześnie należy podkreślić, że *de lege ferenda* pożądana byłaby nowelizacja przepisu art. 137 k.k. poprzez dodanie do jego znamion hymnu państwowego. Można by wówczas uniknąć wszelkich wątpliwości interpretacyjnych przy subsumcji stanów faktycznych polegających na znieważaniu hymnu państwowego. Pozostając jednak w obecnym „ułamnym” stanie prawnym, wydaje się, że *Mazurek Dąbrowskiego* powinien korzystać ze znacznie mocniejszej ochrony, jaką zapewnia Kodeks karny, nie poprzestając jedynie na ochronie wynikającej z Kodeksu wykroczeń.

Literatura

- Budyn-Kulik M. *et al.*, *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz do art. 117–221*, Warszawa 2014.
- Budyn-Kulik M., *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany*, LEX/el. 2025.
- Budyn-Kulik M., *Komentarz do art. 49 K.w.*, [w:] *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, red. P. Daniluk, Warszawa 2019, Legalis/el.
- Gardocki L., *Prawo karne*, Warszawa 2001.
- Góral R., *Kodeks karny. Praktyczny komentarz*, Warszawa 2007.
- Górnioł O. *et al.*, *Kodeks karny. Komentarz*, Gdańsk 2002/2003.
- Hoc S., *O prawnokarnej ochronie przedstawicieli państw obcych oraz ich symboli państwowych*, „Prokuratura i Prawo” 2003, nr 12.
- Kardas P., [w:] *Kodeks karny. Część szczególna*, t. 2, red. W. Wróbel, A. Zoll, Warszawa 2017.
- Kilińska-Pękacz A., *Prawnokarna ochrona symboli państwowych*, „Wojskowy Przegląd Prawniczy” 2015, nr 4.
- Kłaczyńska N., [w:] *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz*, Warszawa 2014.
- Kosmaty P., *Na straży narodowej dumy*, „Rzeczpospolita. Sądy i Prokuratura” z 18.03.2020, nr 65(11611).
- Kulesza J., *Komentarz do art. 137*, [w:] *Kodeks karny. Część szczególna*, t. 1: *Komentarz do art. 117–221*, red. M. Królikowski, R. Zawłocki, Warszawa 2017.
- Lipiński K., [w:] *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz*, red. J. Giezek, Warszawa 2021.
- Marek A., *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2010.
- Peiper L., *Komentarz do kodeksu karnego: prawa o wykroczeniach i przepisów wprowadzających wraz z niektórymi ustawami dodatkowymi i wzorami orzeczeń do prawa o wykroczeniach*, Kraków 1933.
- Rodzinkiewicz M., *Modelowanie pojęć w prawie karnym*, Kraków 1998.
- Sarnecki P., [w:] *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, red. L. Garlicki, M. Zubik, t. 1, wyd. 2, Wydawnictwo Sejmowe 2016, komentarz do art. 28.
- Sarnecki P., *Komentarz do art. 28 Konstytucji*, [w:] *Konstytucja RP*, t. 1, red. L. Garlicki, M. Zubik, Warszawa 2016, LEX/el.
- Szeleszczuk D., „Przegląd Sejmowy” 2020, nr 4(159).
- Wiak K., *Komentarz do art. 137*, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. A. Grześkowiak, K. Wiak, Warszawa 2018.
- Wrona J., *Symbolle państwowe i narodowe Polski w czasach najnowszych*, „Studia Historyczne” 2008, nr 3–4.
- Zgoliński I., [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. V. Konarska-Wrzošek, Warszawa 2018.

Akty prawne

- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997 r., Dz.U. Nr 78, poz. 483 ze zm.
- Ustawa z 1 lipca 1919 r. o godłach i barwach Rzeczypospolitej Polskiej, Dz.U. Nr 69, poz. 416.
- Ustawa z 31 stycznia 1980 r. o godle, barwach i hymnie Rzeczypospolitej Polskiej oraz pieczęciach państwowych, Dz.U. Nr 7, poz. 18 ze zm.

Ustawa z 25 czerwca 2010 r. o sporcie, Dz.U. z 2023 poz. 2048.

Ustawa z 17 marca 1921 r. – Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej, Dz.U. Nr 44, poz. 267.

Ustawa z 10 lutego 1976 r. o zmianie Konstytucji Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, Dz.U. Nr 5, poz. 29.

Rozporządzenie Prezydenta RP z 11 lipca 1932 r. Prawo o wykroczeniach, Dz.U. Nr 60, poz. 572 ze zm.

Kodeks wykroczeń z 20 maja 1971 r., Dz.U. z 2013 r. poz. 482 ze zm.

Orzeczenia

Postanowienie SA w Katowicach z 29.10.2008 r., II AKz 777/08, LEX nr 477769.

Wyrok SA w Szczecinie z 4.07.2013 r., II AKa 114/13, LEX nr 1350423.

Wyrok SA we Wrocławiu z 27.09.2018 r., II AKa 155/18, LEX nr 2583360.

Wyrok SN z 3.11.1936 r., III KK 1557/36, OSN(K) 1937/5/13, LEX/el.

Wyrok SN z 2.07.2013 r., III SK 42/12, LEX nr 1541164.

Wyrok SN z 17.05.2017 r., IV KK 145/17, LEX nr 2294408.

Wyrok SN z 16.12.2020 r., I CSK 787/18, LEX nr 3103850.

Strony internetowe

<https://www.rp.pl/polityka/art9057531-po-wyborach-prezydenckich-zmieni-sie-godlo-polski>, dostęp z 15.02.2025 r.

<https://sjp.pwn.pl/slowniki>, dostęp z 19.02.2025 r.